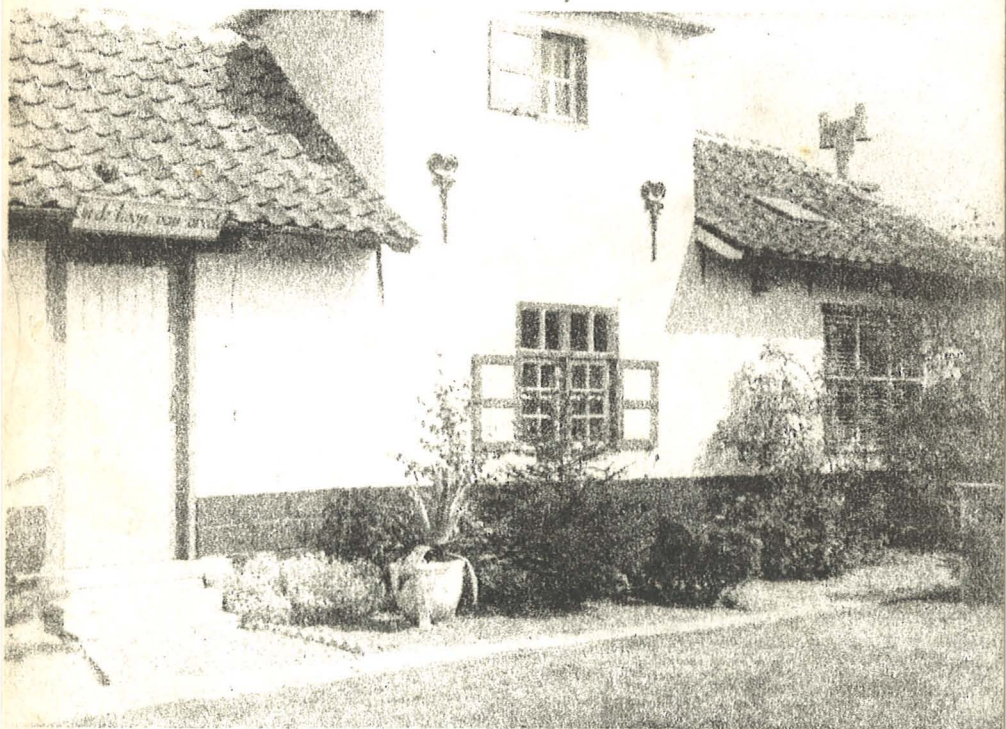

Berichtenblad van de heemkundige kring

Boesjuy

HET LAND VAN NEVELE

1973

jrg. V, afl. 2

Vierde jaargang, aflevering 2 - juni 1973

De Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" heeft als *werkgebied* de gemeenten Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren-Deinze.

De vereniging streeft ernaar de studie van ons heem te bevorderen, de resultaten ervan te publiceren en actief bij te dragen tot de bescherming en het beheer van ons leefmilieu. Daartoe organiseert zij geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen. Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen er gratis aan deelnemen.

Het jaarlijks te betalen *lidgeld* bedraagt 150 F. (gewoon lid), 250 F. (steunend lid), of 500 F. (erelid) en kan overgeschreven worden op P.R. 627981 van "Het Land van Nevele", Vosselarestraat 16, 9840 Landegem.

Bijdragen voor het Berichtenblad dienen te worden toegestuurd aan redaktiesekretaris J. TAELEMAN, Muizendale 10, 9840 Landegem. Andere briefwisseling aan voorzitter J. LUYSSAERT, Poeldendries 11, 9840 Landegem.

+

+

+

MUSEUM "RIETGAEVERSTEDEN" te NEVELE

10 JAAR "OUD"

Op 22 mei was het tien jaar geleden dat Antoine JANSSENS zijn "Rietgaversteden" voor het publiek toegankelijk stelde. Zowat ieder van ons heeft dat pareltje van een streekmuseum al wel minstens één keer bezocht en weet wat voor schatten het zonal herbergt.

Wat in "Rietgaversteden" te vinden is zijn inderdaad niet zomaar "oude dingen" of "antiek", een woord dat tegenwoordig een erg kommerciaal bijmaakje gekregen heeft; het is niet meer en niet minder dan de kostbare vereeuwing van Antoine JANSSENS' liefde voor zijn Land van Nevele, een door zijn bezieling en werkkraft tot het leven geroepen geschiedenis van de mensen en de dingen die er door de eeuwen heen hun bestemming gekregen hebben. Van de voorhistorische potscherven en wapens tot de voorwerpen die tot twintig, dertig jaar geleden deel uitmaakten van elke keuken of woonkamer. Naar die duizenden jaren oude getuigen van menselijk leven in onze streek kijkt de bezoeker vanzelf met het nodige ontzag. Niet minder respekt verdienen echter het strijkijzer, de oventang, de voetverwarmer, de wandspreuk waarmee onze (groot)-ouders hun leven van alle dag wisten te organiseren en op te smukken. Ga ze immers zelf maar eens zoeken ... Weg zijn ze, onherroepelijk ... onder het huisvuil van de twintig-dertig volgende jaren of op de "veilige" zolder van peperdure anti-kwiteitenwinkels. Alleen mensen als

Antoine JANSSENS hebben er de eeuwige waarde van ingezien en de bereidheid gehad ze binnen het bereik van de hele gemeenschap te houden.

Eigenhandig en met eigen financiële middelen bezorgde hij alles een veilig en smaakvol onderkomen op zijn eigen erf. Het prille begin van "Rietgaever" - de naam van een oude heerlijkheid in dat deel van Nevele - dateert eigenlijk al van 1941. Aanvankelijk bestond de verzameling alleen uit foto's, prentkaarten en allerhande drukwerk (affiches, feestprogramma's, doodsprentjes). Geleidelijk zijn er dan de voorwerpen bijgekomen, nu teveel om ook maar een schuchtere poging tot opsomming te wagen.

De parel aan de kroon en de kroon op het onschatbare werk vormt be-
slist de letterkundige afdeling die in mei 1971 geopend werd in aanwezigheid van minister VAN MECHELEN. De meesten kennen daar intussen al wel de pittoreske voor-
geschiedenis van : in 1947 werden heel wat zakken "oud papier" van de zolder van Cyriel Buysse's woning in Nevele weggehaald om per kilogram verkocht te worden. Met de
speurzin hem eigen wist Antoine JANSSENS echter nog ettelijke kilo's van Buysse's
kostbaarste handschriften te rekupereren. Nu prijken ze als een ware schat in zijn
museum naast persoonlijke bezittingen en merkwaardige publikaties van Cyriel
Buysse en de andere Nevelse schrijvers : de zusters Loveling en Ademar Vander-
cruyssen. Buysse is nu aan een oververdiende herwaardering toe, maar wie ook
maar één letter van of over de Nevelse

schrijver wil publiceren moet de weg naar "Rietgaveverstede" inslaan en niet tevergeefs ! Met de herwaardering van Buysse is men, zelfs in academische kringen, de grote verdiensten van die andere Nevelenaar, Antoine JANSSENS, op hun volle waarde gaan schatten. Proficiat, Antoine, in naam van al uw vrienden van de heemkundige kring "Het Land van Nevele". Een oprechte gelukwens ook aan uw echtgenote; zonder haar steun had u dat alles misschien niet helemaal aangekund of aangedurfd.

Wij leven nu in een knotsgekke wereld waarbij de prestatie- en prestige-drang ons in een oeverloos avontuur dreigt mee te slepen : wij leven niet meer, wij worden geleefd. In uw museum leren wij nog eens stilstaan bij wat ooit de gewone dingen van alledag geweest zijn. Voor die (te) zeldzame ogenblikken zijn wij u heel dankbaar.

J. TAELDEMAN.

P.S. "Rietgaveverstede" is van Pasen tot Allerheiligen elke zondag (14 tot 18 u.) toegankelijk.

ENKELE OUDE HOEVEN TE VINKT

1. Goed ter Borcht : zie jrg. III (1972), nr. 4.

2. Goed te Bracx : deze hoeve is gelegen in de zuidwesthoek van de gemeente. De hoeve is het best bereikbaar via de Staggestraat, waarmee ze eertijds verbonden was met een drievoudige dreef.

De naam is wellicht afgeleid van een der oudste eigenaars van het Hof : Bracx of eenvoudigweg Bracke.

In 1394 komt de hoeve ter sprake in het jaarregister van de Gentse Keure. De hofstede had toen een oppervlakte van 30 bunder (40 ha) en werd verpacht door de toenmalige eigenaar, Lieven Berbloc, aan Gillis van den Brande voor de som van 5 schellingen per bunder en voor een termijn van zes jaar.

In het jaarregister van 1534 staat de hoeve bekend als eigendom van de adellijke familie Damman-de Baenst, heer van Oombergen; de oppervlakte ervan wordt geschat op 60 bunder. Eloy van Hoeteghem (Ootegem) betaalt als pacht jaarlijks 17 ponden grote + renten en lasten.

3. Goed te Huls(t)beke : deze aloude hofstede is gelegen aan de Variselebrug bij de Poekbeek, in de noordoosthoek van Vinkt. Het jaarregister van 1378 vermeldt dat de hoeve een oppervlakte heeft van 29 bunder en toebehoort aan de Gentse patriciërsfamilie Goesin Rijn; pachter is Jan van Landuyt, zoon van Boudin (pacht-som : 7 pond 10 sch.gr.tornois).

Enkele eeuwen later komt het goed in handen van graaf d'Allegambe (1600-1856), graaf de Limminghe (1856-1899) en ten slotte in het bezit van graaf Goethals.

Deze drie hoeven hebben tot heden hun oorspronkelijke uitgestrektheid behouden, nl. een veertigtal ha.

4. Goed te Scotelmans : ook deze hoeve heeft een eerbiedwaardig verleden achter de rug. Het hof ligt aan de Izegemstraat, helemaal in het zuiden van de gemeente. De oudste oorkonde dateert van 1417, waarin sprake is van jonkvrouwe Volcwive als eigenaarster en Pieter Nemghier als pachter. Meer dan waarschijnlijk houdt de benaming verband met een vroegere eigenaar. In 1460 was het goed eigendom van de onderbaljuw van Gent, Jan Quistebout, gehuwd met Volcwive Lachengioen. Later kwam ook deze hoeve in handen van de adellijke familie Damman.
Oppervlakte : nagenoeg 20 bunder.

5. Goed te Weewyte : deze landbouwuitbating behoort eveneens tot de oudste van Vinkt. Het hof ligt in de westelijke hoek, aan de grensscheiding Vinkt, Aarsele, Wontergem, en is het best bereikbaar via de Aarselesteenweg en de Leistraat.

Ook deze hofstede hoorde toe aan de Gentse familie Lachengioen. Over de betekenis van de naam tast men in het duister. Uit het jaarregister van 1441 vernemen we de naam van de pachter : Jan van den Thorre, zoon van Pieter. De hoeve heeft dan een oppervlakte van 25 bunder en de pachtsom bedraagt 5 sch. per bunder.

Bij de volgende verpachting, in 1450, vinden we dezelfde namen terug én van eigenaar én van pachter, maar de oppervlakte wordt geschat op 27,5 bunder. In 1464 (kort na een rampzalige oorlogsperiode) vinden we een typische pachtovereenkomst: de eerste drie jaar moet de pachter (de weduwe Jan van der Muelen) aan de eigenaar (Hendrik Van de Vivere) slechts 2 pond grote betalen + 5 steen vlas + de helft van het fruit; de volgende zes jaar bijna het dubbel, nl. 4 p.gr. + 5 steen vlas + de helft van het fruit. In 1482 nog iets meer : 5 p. 6 sch. + 1 halster (een halve zak) appels en peren + 2 steen (6 kg) vlas !

Vele eeuwen lang was het goed eigendom van de edele familie Van Putthem, heer van Sint-Martens-Lierde.

Vermeldenswaard is het feit dat de familie De Roo reeds 250 jaar deze hofstede in pacht houdt.

F. MICHEM, Vinkt.

+

+

+

VERDRONKEN IN EEN SPOELKUIP

Pieter Willems fs Gheeraert,
gehuwd met *Francoyse Van Eyste fa Pieter,*
woonde op een hofstede in de wijk Kippen-
donck te Hensbeke.

Op zondag 28 maart 1751 ver-
bleef de 41-jarige vrouw met haar enig
kindje Anne Marieke, "audt ontrent twee
en alf jaeren", "thaeren huysen van wei-
nigh voor den twee uren naer noene" nadat
"haeren man ende domesticquen naer de
vespers waeren gheghaen."

Ze liet het meisje "alleene inde
ceucken" terwijl ze "in haer caemer" het
bed opmaakte.

"Naer daer in verbleven hebbende
ontrent den tijdt van dertich roeden
ghaens" kwam ze opnieuw in de keuken.

Toen ze er haar kind niet meer
aantrof "is sij vuyt haer huys op haer hof
gheghaen" "achterdunken hebbende dat
tselve op t'hof ende erghens nae t'water
moght gheloopen sijn."

"Naer weynigh tijdt" keerde ze
angstig in haar huis terug en vond haar
dochtertje in "een slapcuype die met beth
eenen of twee haeckers spoelynghe stondt
inde ghemelde ceucken an d'achterduere";
het lag "int water" met "de beenen om-
hoogh".

Bliksemsnel trok ze het kind uit de kuip "ende bevondt dat tselve doodt was".

Nadat ze tevergeefs het meisje "met t'aensicht ende mondt nederwaerts" gelegd had om enig leven op te wekken, liep ze met het kind in haar armen "al weenende en met schrick vuyt haer huys" en riep naar "Marie De Brabander fa Jan, huysvrauwe Jan Cocquyt fs Lieven", "haeren ghebuer", die "buyten huysse op haer hof" bezig was : "Jesus Christus, Marie comt hier."

De buurvrouw kwam op het geroep toegesnel; terwijl ze het meisje "in haer aermen nam" voelde ze dat de "kleederen van vooren ende op andere plaetsen nadt" waren; ze had het "kindt bij t vier gheleydt op hope van leven daer in te krijghen."

Joanna De Rijcke, echtgenote van Jacobus Willems en schoonzuster van de ongelukkige moeder, trad "een alf ure tijts daer naer" in het huis "ende corts daer naer, emmers met t'eyndighen vande vespers, Pieter Van Vynckt fs Gillis ende andere personen"; ze trachtten de radeloze vrouw, die "seer groot ghehuyl ende droefheit maeckte", te troosten.

Nog dezelfde namiddag werd "het doode lichaem van Anne Marie Willems", dat in het wiegje lag, "anschawwt ende ghevisiteert" "door Jacobus Vander Sickel, gheadmitteerden cherugyn" te Hansbeke, die "daer toe in eede ghestelt" was.

De lijkschouwing gebeurde in aanwezigheid van *"Sieur Francoys Braet bailliu"* en *"ter kennisse ende overstaen van Joannes Van Baestelaere burchmeester ende leenman, mitsgaeders Joannes Zutterman ende Joannes Maenoudt, schepenen ende oock leenmannen"*, alsook Jacques Steyaert *"greffier vande prochie ende heerelyckhede mitsgaeders leenhove van Hansbeke"* die *"in extraordinaire verghaederynghe"* waren samengekomen.

De wondheler verklaarde dat hij *"naer rijpe visitaetie van"* het lijkje had vastgesteld dat het kindje *"door het spoel ofte water"* was verdronken en *"een contusie op de schene van t'been"* had opgemerkt die waarschijnlijk was *"ghecauseert door tvuyttrecken vuyt t'waeter."*

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel 145).

EEN SOLDATENKIND

Gillis Van Vynckt fs Frans, *"waeghenmaker"*, die te Hansbeke een hofstede bewoonde op de wijk Reibroek (1), stierf op 23 januari 1702.

Toen zijn weduwe, Marie Van Hove, ongeveer 3 jaar later, op 8 februari 1705 een kind bearde, werd door kwatongen geroddeld dat Frans Van Vynckt fs Jacques, neef van wijlen Gillis Van Vynckt, de vermeende vader was.

"Ten versoucke van" Pieter De Muynck, baljuw, werd op 28 juli daaropvolgend door *"Pieter Sutterman burchmeester,*

Pieter Vande Veirre ende Pieter De Langhe schepenen een "enqueste ende beleet van oorconden ghehouden" ten einde hieromtrent de ware toedracht te achterhalen.

De wethouders ondervroegen drie vrouwen, die mogelijk bij de bevalling hadden geassisteerd.

"Janneken De Buck huysvrauwe van Jan Van Speybrouck", 28 j. oud, die tevoren bij de weduwe "dienstmaerte" was, verklaarde inderdaad "dat sij inde maent february heeft gheweest ten huysse van Marie Van Hove" ... "alswanneer de selve, wedewe sijnde, is verlost van kinde."

Ze voegde er echter aan toe dat zij de vrouw *"in aerbeytsnoot sijnde niet en heeft hooren segghen nochte declareren" "dat het kint saude verweckt sijn bij Frans Van Vynckt fs Jaecques ofte iemant anders."*

De gwezen dienstmeid zei nog *"ghehoort thebben dat het is gheweest den ghemeenen faeme ende gheruchte dat het kint saude toebehooren den voornoemden Frans Van Vynckt, sonder dat iemant anders erin is betuyght gheworden den vader te wesen."*

"Janneken Arrents, huysvrauwe van Jan Ysserman fs Gheerts", 50 j. oud, buurvrouw, die dezelfde vragen diende te beantwoorden, beweerde bij de bevalling niet aanwezig geweest te zijn; ze wist dat Frans Van Vynckt als de natuurlijke vader werd vernoemd doch had ook "somwijlen hooren segghen dat het een fusseliers-kint saude sijn."

Vanzelfsprekend werd ook "Tanneken Van Loocke, huysvrauwe van Servaes Van Nieukercke", 52 j. oud, "vroenvrauwe, emmers doende de functie ervan" op het matje geroepen.

Ze verklaarde Marie Van Hove na de bevalling bezocht te hebben en er "het kint ghevonden thebben, sonder dat sij het selve heeft ontfanghen."

Ze had het boorlingske "ghedreghen naer de kercke om ghedoopt te worden."

De weduwe had haar niet "ghedeclareert wie den vader was" maar gezegd "het selve niet te weten."

Volgens de vroedvrouw ging Frans Van Vynckt in ieder geval vrijuit blijkens de verdere veelbetekenende woorden van de kraamvrouw:

"Sij legghen mij soldaeten (2) ende ick en hebbe gheenen man."

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel 145).

(1) Volgens het landboek anno 1700, op de hofstede perceelnummer 431, aan de hoek van de huidige Reibroekstraat en Boerestraat.

(2) Inkwartiering van soldaten.

VERDRONKEN IN EEN WATERPOEL

Op 17 september 1764 waren Marie Anne De Meester fa Jan, huisvrouw

van Frans Van Hove fs Pieter, landman,
"met haere dienstmaerte" Lievijne Santens
fa Laurens "jonge dochter, audt ontrent
de negenthien jaeren" en Joanne Marie Van
Maldeghem "jonge dochter van Lieven", 20
j. oud, "corts naer noene gaen aerbeyden
ende wieden int loof op de partye lant de
Romeye", gelegen te Hansbeke, "ontrent
een quartier urs" van de hofstede.

"Weynigh naer son onderganck
s'avonts" ging de boerin "wel gesont ende
wel te passe" haestig "met haer patijnen
ende wiet crabber in haer handen" "naer
haer huys om d'avont spijse (soo sij sei-
de) voor haer huysghesin te appretteren."

"Naer ontrent dry quartier urs
hebbende blijven wieden naer vertreck van"
hun meesterses verlieten de dienstmeiden
het loofveld; ze gingen "langs de publi-
cque wegen" naar de hofstede waar ze om-
streeks 7 uur aankwamen, terzelfdertijd
als Frans Van Hove en zijn dienstknecht
Jan Lievens fs Jan, 26 j. oud.

Tot hun grote verbazing stelden
ze vast dat de boerin niet in het huis was
en vreesden "dat haer ergens eenigh onge-
val was gebeurt."

Ongeveer een kwartier later ver-
lieten de dienstknecht en de boer "die
langs om meer droevigh was" het erf om de
vrouw "te gaen soecken."

Ze gingen "in den donckeren
avont" naar het loofveld en keerden terug
"langs de selve roete die sij dachten hun-
ne meesteresse thebben genomen."

"Commende langs 't noorteynde van een partye lant, den hul (1)" "gelegen wat noort oostwaert vande hofstede, waerjegens light een grooten waterpoel" vonden ze "anden cant vanden waterput" "den wiet crabber, haer patijnen ende spaenderen hoet" van de boerin.

"Dunckende secker dat syn huysvrauwe inden selven waterpoel versmoort was" "lamenteerde" de boer "ongehoorde-lyck."

Jan Lievens trachtte de ongelukkige man te troosten en heeft hem "met grootte moeyte naer huys gekregghen"; daarna is de dienstknecht "met sijnen meester gegaen naer den bailliu" om deze te verzoeken de vermeende drenkelinge te komen "anschawen".

Nog dezelfde nacht kwamen de baljuw, de leenmannen en de griffier van Hansbeke ter plaatse en gelastten "an differente bijghecommen persoonen inden waterputt naer de ghemiste huysvrauwe te soecken."

Men vond de boerin "schier onder t water"; het lijk werd onderzocht door Jacobus Vander Sickel, "geadmitteerden meester cherugijn" van Hansbeke, die verklaarde "an tdoode lichaem van Marie Anne De Meester bevonden thebben alle de teecken en ende geene andere contraire, van dat sij door het invallen inden waterputt door het water verstickt ofte ghesuf-focqueert is."

Men veronderstelde dat de boerin, op weg naar de hoeve, zich aan de waterput had willen wassen, erin viel en verdronk.

Het lichaam van de verdronken vrouw werd naar de hofstede gedragen; het was toen ongeveer twee uur 's nachts.

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel 145).

(1) Oud voetbalterrein, in het Hofgewee- straatje, gepacht door Kamiel Verhelst.

VERDRONKEN IN EEN WAL

Livine Braet, weduwe van Gillis Braet, woonde met haar zieke dochter Theresia, 23 j. oud, *op een behuyst hofstede ende erfve* "aan de oostkant van de *"Doorebusstraete"* te Hansbeke (1).

Het meisje was *"vanover lange jaeren ende tijdelijck overvallen geweest met de sessen."* (2).

Op zaterdagavond 3 maart 1764 kwam Joanna Germain, jongedochter die bij de weduwe inwoonde bij *"Pieter Sutterman fs Pieter, audt burghmeestere ende leenman"* omtrent 77 j. oud, aankloppen. Ze vertelde ontredderd dat Therese *"niet thuis en was bij haer moeder die sieck lagh met de roose."*

De oude burgervader vreesde dat het ziekelijke meisje mogelijks in de wal gevallen was, die achter het huis van de weduwe lag.

Hij ging hulp halen bij Pieter De Vogelaere fs Jan, "molder", 38 j. oud; ze spoedden zich naar de wal en vonden er inderdaad de ongelukkige dochter in het water.

Kort daarna kwam Frans Braet, maternele oom van het meisje en baljuw van Hansbeke, ter plaatse alsook Lieven Maes.

Men droeg het dode meisje in het huis van haar moeder waar het omstreeks 9 uur door de wethouders werd "anschawwt" en in hun aanwezigheid door Jacobus Vander Sickel, "cherugijn" werd onderzocht.

- (1) Thans bewoond door Georges D'Hondt, gemeenteraadslid.
- (2) Sessen : Fra. accès : stuipen (hier wellicht : vallende ziekte).

Albert Martens,
De Pinte.

+

+

+

ZEVEREN

(kanttekeningen bij een vroegere bijdrage)

Aansluitend bij de nota's van de HH. G. VAN STEENKISTE en W. VAN DER EECKEN (Berichtenblad 1973, jg. IV, afl. 1), wil ik er op wijzen dat de banden tussen Zeveren en Nevele groter waren dan uit de bijdrage blijkt.

Het is een feit dat 100 bunder van het dorp in het ambtsgebied van de kasselrij Kortrijk lagen en meer dan 148 bunder binnen deze van de Gentse Oudburg.

Het deel onder de Oudburg blijkt het belangrijkste te zijn geweest en wij mogen het zeker in het Land van Nevele onderbrengen. Voor het transport van Vlaanderen (belastingen) werd het bij het Land van Nevele ingedeeld, terwijl in 1460 en 1750 respektievelijk 14 en 19 lenen van het heerlijk leenhof van Nevele afhingen. Daaronder kwamen in 1460 reeds o.a. ten Walle (7 bunder), ter Lootschen (13 bunder) en de Ommeswinc (5 bunder) voor.

Gaarne deel ik aan de geïnteresseerden mede dat voor Zeveren belangrijke denombrementen, voorzien van grondplannen uit de 17e eeuw, zich in het Rijksarchief te Gent bevinden onder nr. 18 van het Fonds Nevele. Voor de opsomming van de lenen, respektievelijk in 1460 en 1750, raadplege men in datzelfde fonds de leenboeken nummers 9 en 20.

Raf VAN DEN ABEELE,
Sint-Martens-Latem.

+

+

+

ADELE CHARLOTTE FOBE,
de Nevelse vriendin van Virginie Loveling

1. Een corrigendum bij blz. 39.

Er werd een verkeerde bladzijde van de brief afgedrukt. Op de pagina hiernaast vindt u een kopie van de tweede bladzijde van de brief, waarin Virginie Loveling zo hartroerend getuigenis van haar vriendschap aflegt en waaruit we tevens kunnen opmaken dat, sedert haar vertrek uit het geboortedorp, de schrijfster nog regelmatig te Nevele op het landgoed van Adèle Fobe vertoefde.

Hier volgen de laatste regels van de eerste bladzijde, die de aanloop zijn tot de aangehaalde tekst : "... Ik heb namelijk zoo veel geleden in dezen laatsten tijd sinds ik u schreef : mijn beste, oudste vriendin...."

2. Een addendum bij blz. 40, 3e alinea

Alvorens haar geromanceerd reisverhaal "Een winter in het Zuiderland" (1890) te publiceren, had Virginie Loveling in 1889 een derde uitgave bezorgd van de "Gedichten van Rosalie en Virginie Loveling, 3e vermeerderde druk, Gent, Hoste". Daarin komen van de hand van Virginie een zestal gedichten voor : "Schetsjes uit het Zuiderland" met als onderschrift "Aan mijn trouwe vrienden en duurzame reisgezellen den Heer en Mevrouw de Deurwaerder". Die gedichten zijn hoofdzakelijk van beschrijvende aard en de

is gestorven den 11 mei - 39 jaren intimaat zonder eené wold op den
handel onzes omgangs! - en gij zult begrijpen wat het was en is voor mij.
Sneens weggerukt op het vogenblik dat ze nicht bereide naar haar vader
te vertrekken. Ik heb ze enkel nog stervend gezien. Den ganschen winter
waren wij hier te Gent veel samen en des zomers verbleef ik weken
op haar landgoed. Zij was zult eené edele natuur. Drie jaren geleden
heeft ze een Rusthof, geschikt voor brave, boijarde vroulieden, gesticht
waar ze tien huusjes had laten bouwen met elck een tuynje en een
inkomen dat ze heen gaf. Zij genden er volkomen vryheid en ab-
Dus bleef man en vrouw of moeder en dochter samen. Anders -

dichteres gebruikt hier en daar de wij-
vorm : b.v. bij het verlaten van de Sint-
Gothard dicht ze nogal prozaïsch :

"Gij menschen, hier geboren,
Gij dorpjes, hier ontstaan,
Verneemt en weet het allen,
Dat ook naar huis wij gaen!"

J. VAN DE CASTEELE.

+

+

+

SPAANSE MUNTEN IN DE KALE

Dhr. P. AGON uit Gent meldt ons
dat hij in het uitgebaggerde slijk van de
Oude Kale langs de Biezenstraat te
Merendree twee bronzen Spaanse munten ge-
vonden heeft.

Wel het vermelden waard !

+

+

+

ELK LID ZIJN NAAM (V)

In dit overzicht komen alleen familienamen voor, die een herkomstnaam bevatten (1).

BOGAERT. .

Bogaert is een bos of een boomgaard (MW, I, 1363) (2).

BOSSCHE, VAN.

Zeer verspreide plaatsnaam, o.m. in Nevele.

HAUBOURDIN.

Plaatsnaam in het arrondissement Lille, departement du Nord, Frankrijk.

HEUVEL, VAN DEN.

Vaak voorkomende plaatsnaam.

HOECKE, VAN.

De gemeente Hoeke (arrondissement Brugge), nu bij Moerkerke ingelijfd. Hoek is ook een voormalig stedsgedeelte van Gent (3).

HOLSBEKE.

Niet nader te situeren toponiem.

HOVE, VAN DEN.

Hof "omheining, omheinde ruimte; boerderij, hofstede" (MW, III, 489). Aanvanke-lijk was hove vermoedelijk een hoeveelheid bouwland met of zonder woning erop (4).

HOYE, D'.

Een ooie is vochtig weiland langs water, b.v. de Hooie tussen Machelen en Olsene (5). Het is ook een plaatsnaam in St.-Martens-Latem. Naderhand werden ooie en hooi met elkaar verward.

COUTER, VAN.

Couter "bebouwd land" (MW, III, 2004).
Voor de betekenisontwikkeling en de verspreiding van het toponiem kouter, zie J. LINDEMANS (6).

LANGERAERT.

Een voorlopig nog niet gesitueerde plaatsnaam, vgl. 1398, Gillis van Langheraert (7). Misschien verwant met Langherake, een toponiem in De Pinte (8).

MEIRE, VER.

Gemeente in het arrondissement Aalst.
Meirestuk is een toponiem in Landegem (Wilde), betekent "laaggelegen, vochtig land".

PARYS, VAN.

Naam van de Franse hoofdstad.

PUTTE, VAN DE.

Put is o.m. een toponiem in Meigem. Een poel wordt in Vlaanderen dikwijls een put genoemd.

RENTERGHEM, VAN.

Voorlopig niet nader gesitueerde plaatsnaam.

STRAETE, VER.

Straet "met straatstenen belegde, geplaveide weg" (MW, VII, 2276).

STUYFT, VER.

Stuyft is een toponiem o.m. in Lede, Oordegem, Burst, Melle, Landskouter, Scheldewindeke en Velzeke. Betekent "plaats waar het stuift of winderige plaats" (9).

WASSENHOVE, VAN.

Wassenhove is een gehucht in Grotenberge, nu ingelijfd bij Zottegem. Het is ook een landgoed te Deerlijk (10).

WONTERGHEM, VAN.

Gemeente Wontergem in het arrondissement Gent.

-
- (1) Zie ook onze vorige afleveringen : jg. II, afl. 4, jg. III, afl. 1, 2 en 3.
 - (2) E. VERWIJS-J. VERDAM, Middel-nederlandsch Woordenboek, (11 delen), 's Gravenhage, 1885-1952 (afkorting MW).
 - (3) M. GYSSELING, Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226), 2 dln. (Tongeren), 1960, deel I, blz. 500.
 - (4) C. TAVERNIER-VEREËCKEN, Gentse Naamkunde van ca. 1000 tot 1253. Een bijdrage tot de kennis van het oudste Nederlands, 1968, blz. 233-234.
 - (5) Ibid., blz. 473.
 - (6) J. LINDEMANS, Toponymische Verschijnselen Geografisch Bewerkt, Brussel, 1940.
 - (7) K. DE FLOU, Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen, ... (18 dln.), Gent, 1914-38, deel 17, blz. 35.
 - (8) C. TAVERNIER-VEREËCKEN, o.c., blz. 441.
 - (9) J. DE BROUWER, Oostvlaamse Plaatsnamen, IV, Lede, Leuven-Brussel, 1958, blz. 114-115.
 - (10) K. DE FLOU, o.c., deel 17, blz. 35.

J. LUYSSAERT.

+

+

+

Sedert bijna een jaar wordt in het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie (R.U. Gent) de uitgave van een groot Vlaams Dialektwoordenboek voorbereid. Daarin moet, per vakgebied (landbouw, schrijnwerkerij, metselaarsberoep, smederij, enz.), de hele woordenschat van Frans-Vlaanderen en de provincies Oost- en West-Vlaanderen verzameld worden.

De behoefte aan een dergelijk werkinstrument is werkelijk groot : voor allerlei taalkundig, historisch en volkskundig onderzoek is een lijvig, modern dialektwoordenboek absoluut onmisbaar. Nu bestaan er wel een aantal werken van die aard maar zij bestrijken maar een deel van Vlaanderen (b.v. niet het Meetjesland en het Land van Nevele) en zijn doorgaans qua aanpak en inhoud grotendeels verouderd (de meeste dateren van voor of net na 1900).

Deze overwegingen en het feit dat door de veranderende maatschappijverhoudingen de dialekten aan het uitvlakken zijn, hebben Prof. W. PEE en Prof. V.F. VANACKER ertoe aangezet om het hierboven genoemde projekt te lanceren. Om dat tot een goed einde te kunnen brengen is de belangstellende medewerking van heel veel Vlaamse mensen een eerste vereiste. Daarom hebben de promotoren onlangs een eerste oproep gericht tot alle bereikbare, eventueel geïnteresseerde bewoners van de beide Vlaanderen.

Wij menen dat ook in onze vereniging een uitstekende voedingsbodem voor dat monument van het Vlaamse leven en de Vlaamse kultuur aanwezig is. Om die reden publiceren wij hier dan ook die eerste oproep van de promotoren, die links en rechts samen met een eerste vragenlijst verspreid werd :

M.M.,

Nu krijgt u eens geen reklame in de bus, ook geen politiek pamflet of een bedelbrief. Wat wij met deze brief wel doen is U uitnodigen tot medewerking aan het projekt van een Vlaams Dialektwoordenboek. In dat woordenboek willen wij de woordenschat verzamelen van Frans-Vlaanderen en de Provincies West- en Oost-Vlaanderen en wel volgens vakgebieden. We beginnen met de landbouw, omdat dit een uitgebreid vakgebied is, met een grote rijkdom en verscheidenheid aan woorden en uitdrukkingen. Vooral ook omdat in de laatste tientallen jaren door de modernisatie zoveel veranderd is, wordt het hoog tijd dat allerlei in verband met verouderde werkwijzen uit het geheugen van de boer wordt opgevraagd. Anderzijds zijn met de vernieuwde technieken veel nieuwe woorden en wendingen geschapen die nog nooit geboekt zijn en die, wie weet, ook maar een kort leven beschoren zijn. Maar voor de kennis van het leven van de taal zijn ze van belang.

Wie dagelijks zijn streektaal hanteert, leert ze niet alleen liefhebben, maar weet ze ook te onderscheiden van andere. Aan kleine verschillen in klank- of woordgebruik herkent U de spreker die van

elders, eventueel van maar één dorp verder komt.

Wat voor U een amuzante opmerking is, is voor ons voorwerp van studie. Maar die studie kunnen wij niet tot een goed einde brengen zonder uw medewerking, want van uw dialect weet U veel meer dan de geleerdste onderzoeker. Daarom komen wij uit uw kennis putten door middel van vragenlijsten.

Hierbij vindt U een inleidende vragenlijst over de landbouwterminologie. Onze vragenlijsten zijn uiteraard gebaseerd op wat voorstudie en op gesprekken met landbouwers. Was het maar mogelijk om over het hele gebied in ieder dorp enkele uren met een paar landbouwers te gaan praten en het gesprek op band op te nemen, dan zou dat zeker de beste materiaelverzameling zijn. Maar dat is financieel en materieel niet te doen.

Als U zich aan het invullen van onze vragenlijsten zet, kunt U zich wel in zo'n gespreksituatie indenken. Dan zult U allicht verkiezen daarvoor met enkele boeren van het dorp (geen ingewekenen, U begrijpt waarom) de koppen bijeen te steken, en tussen pot en pint kan het invullen van zo'n vragenlijst een plezierige avond worden.

Deze vragenlijst handelt over velden en akkers. We hebben getracht zoveel mogelijk vragen te stellen waarvan we verwachten dat er in uw dialect een woord of uitdrukking aan beantwoordt. Bij een eerste oogopslag zal U allicht de indruk hebben, veel vragen niet te kunnen beant-

woorden. Ofwel is het gevraagde in uw dorp onbekend, ofwel kent U voor het begrip geen eigen woord of geen typische uitdrukking. Dat hoeft ook niet altijd. Wij verzamelen niet alleen kurioziteiten uit de dialecten maar ook de gewone woorden, uitdrukkingen of omschrijvingen, die U zo gewoon voorkomen dat U ze misschien nauwelijks het opschrijven waard zou achten. Bij enkele vragen, suggereren we ook dialectwoorden als antwoord. We doen dat om U te helpen, maar er is een gevaar aan verbonden. Waarschijnlijk zijn U wel meer van die woorden van hier of daar of uit het algemeen Nederlands niet onbekend. Maar wat wij precies willen weten is, wat men in uw dorp als echt eigen taalgoed ervaart (en dat kan ook een verscheidenheid van woorden of wendingen zijn.)

Daarbij zal dan vrij vlug de onvolkomenheid van onze vragenlijst uitkomen. U of uw zeglui staan in het vak en U kent de lokale toestanden, wij niet. Er zullen allerlei woorden of begrippen opduiken waar wij vergeten naar te informeren. Schrijf ze op en verklaar ze op een apart vel. Soms zal een vraag U niet duidelijk zijn, maar toch een of ander begrip suggereren. Wilt U dan voor ons duidelijk omschrijven wat U met het antwoord bedoelt. Vaak zal het gebruik van een woord in een zinnetje verhelderend werken.

Een aparte moeilijkheid is natuurlijk de weergave van de dialectuitpraak. Hier hebt U de volledige vrijheid om te pogen de klanken van uw dialect met de gewone letters weer te geven. Wilt U daarvan afwijken en met een bepaalde letter of letterkombinatie een speciale klank weergeven, noteer dat even.

U hebt natuurlijk al begrepen voor welk een reuzewerk wij samen staan en dat er na deze vragenlijst nog vele andere zullen volgen. Schrikt het U af ? U hebt niet voldoende tijd ? U acht zich niet bevoegd ? Best mogelijk. Maar daarom laat U ons nog niet in de steek als U in uw gemeente iemand anders zoekt die wel graag zou meewerken, en zo iemand moet er altijd te vinden zijn.

In ieder geval wij hopen met U of anderen uit uw dorp in de toekomst prettig te kunnen samenwerken en dat U aan ons opsporingswerk veel genoeg zal beleven.

Met oprechte dank bij voorbaat."

In naam van het bestuur van onze vereniging druk ik tot slot de wens uit dat het "Land van Nevele" niet achterop zal blijven bij de medewerking aan dit grote projekt van en voor het Vlaamse volk. Of onze streek er op een waardige wijze vertegenwoordigd zal zijn hangt alleen van de belangstelling en de energie van u allen af !

Gegadigden kunnen naam en adres meedelen aan een bestuurslid, de redactie of rechtstreeks aan het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie, Woordenboek van de Vlaamse Dialekten, Blandijnberg 2, 9000 Gent.

J. TAELDEMAN.

+

+

+

ZANTEN UIT NEVELE

- PUBLICITEIT VAN + 100 JAAR GELEDEN

1. BERICHT

Leo Dias, koopman in houillekolen, wonende te Nevele, brengt ter kennis van het publiek dat er op de vaerd te Nevele 19 dec 1871 voor zijne rekening, zal toekomen en aldaar gedurende 3 dagen in lossing zal liggen een schip allerbeste kwaliteit Houille-Kolen, waarvan hij de aflevering zal doen aan de volgende prijzen berekend op komptant, te weten

1e kwaliteit

2e "

"

de 4332,10 kilos of

3e "

"

1000 gentsche ponden

4e "

"

1 kw smekolen

Men zal dezelfve gedurende zekeren tijd aan gelijken prijs kunnen bekomen uit zijn magazijn.

De langdurende ondervinding en het gebruik van zijn inkoopten te doen van de beste en duerste kwaliteiten alsmede de zorg om eenieder wel te dienen, doen hem verhoppen van de gunst en het algemeen vertrouwen iegens zijnen handel te blijven verdienen.

Elk zeg het voort.

2. BERICHT

Magazijn van Bouwmaterialen

Bernard Mazure, koopman te Nevele, heeft de eer het publiek te berigten dat er op zijnen aerd te bekomen zijn alle slach van Bauwmaterialen, zoals, Scheide-Rupelmondschesteen, Pannen, schallien, arduin, Tichels, gebluschten en ongebluschten kalk, Riet voor dakken en plaklatten, en vensters alle houtwaren, waervan hij de af levering doet aan eenen zeer genadelijken prijs. Hij beveelt zich aan de gunst van eenieder.

Verzoek v. Ruchtbaerheid.

- GANZEN

Over het algemeen waren de ganzen een noodzakelijke kwaal. In de middel-eeuwen waren zij voor de schamele man wellicht het stuk vlees in de pot (op de hoogdagen). Enkele ganzen vetten kostte trouwens weinig of niets.

De costumen van het Land van Nevele (1548) lieten toe aan al de minder gegoeden die geen groot vee op de gemeenteweide (de Oosthoek) konden drijven, er "drie ganzen en een gheendt" (= eend ?) te brengen.

- IETS OVER HUISRAAD

Vork : de vork werd bij ons het eerst vermeld te Brussel in 1629; sedertdien verspreidde de huisriek of vork zich langzaam. Rubens had reeds 6 zilveren huisrieken of

vorken. De herkomst ervan wijst naar Italië (15de eeuw). Zij kwam naar onze streken in de 17de eeuw; in de 18de eeuw was het gebruik ervan nog zeer beperkt; pas in de 19de eeuw werd het een gewoon gebruiksvoorwerp.

Strijkijzer : oudste vermelding in 1645.
Sinds 1647 komt het werktuig meer en meer voor.

Spinnewiel : Er zijn 3 soorten bekend :

- 1) het ezeltje of hechtje
- 2) het blok wiel
- 3) de samenvoeging van de twee.

Reeds in 1514 vindt men te Gent een "wieleken" waarop men spint. Voordien was de spinstok algemeen in gebruik.

Brandstof : Na het verdwijnen van de bossen alhier (algemeen in de 13de eeuw), brandde men turf in plaats van hout.

Meubel : Het meubel deed zijn intrede met de bergdoos, daarna kist, boomkist, plankenkist op sleet, paneelkist, schaapraai met 1 of 4 deuren; later commode, secretaire en ten slotte kleerkast.

Schouwmentel : Elke woning had een haard met schouwmentel. Sinds de 2de helft van de 19de eeuw stond in de schouw reeds een "Leuvense stoof".

- WAT WAS ER ZOAL IN EEN WONING ?

25 Augustus 1776 : bij Jacobus Librecht-
Elisabeth Van den Bonne
(Poucksche goed te Nevele, R.A. 179.

Keuken : hangel, brandel, thin, copper,
geleigert steen en aerderwerk,
stoelen, stander met olie, 1
heynsel, 2 strijkijzers, naai-
cussen, waeterhemmers, ijzeren
pot, schrapraye, een ologie.

Kelder : alle het steen en aerde werk,
twee stenen boter, 2 stenen smeir,
botertele, en al het verckens-
vlees.

Kamer : slaapstee, behangsels, pluymen
bedde en slaapinghe, 1 tafel,
vleescuype, coffer, kleederen
en beste rouwkleed.

Zolder : een voer turf, spinnewiel, 1
effenare, 1 sak en half rogge,
1 sack meel, eenig tarwe meel,
11 steenen garen, 3 spinnewielen,
en hasper, trog, een spa, een
bijle, cuypen ende maenden,
waschstoel, twee leren vaten, 2
ijdel vaten, haelcuype, fijsie
en grove eckel, vierstenen
werck, 125 busschen blokken en
andere brandhout, 6 sacken
aardappels.

Buiten : eenige olmen planken, bollen van
bomen en gezaagd hout, slijp-
steen en timmermansgereedschap.

- VONDST DIE TOT NADENKEN STEMT

Voor enkele jaren werden bij het plaatsen van een brug over de Poek-beek (verkaveling Poekevallei) resten gevonden van bewoning uit de middensteen-tijd. We hopen deze vondst later in dit tijdschrift nader te beschrijven.

Voor enige maanden ging het terrein (juist achter het klooster van Nevele) over in handen van ons medelid dh. Baziel Van Wonterghem.

Bij het plaatsen van riolerings-buizen stootte deze nieuwe eigenaar op een hele hoop ijzerslakken, afkomstig van moerasijzererts, dat duidt op een primitieve ijzerbewerking. Dit laat ons veronderstellen dat er in de omgeving van deze vindplaats een bewerkingsplaats geweest moet zijn, en dat de jongere bewoning (laat ijzertijd) ook de plaats heeft gekozen die eertijds door de middensteen-tijd-mens was bewoond.

A. JANSSENS,
Nevele.

+

+

+

BOMBOARE

DIALEKTWOORDEN EN -WENDINGEN uit het LAND VAN NEVELE (IV)

1. Nogmaals SIESTER

In de laatste aflevering van de vorige jaargang had ik het over dit westelijk woord voor petroleum. Voor de verklaring (de oorsprong) ervan had ik twee totaal verschillende veronderstellingen geuit die afkomstig waren uit twee erg verschillende soorten van bronnen :

- Een vernederlandsing van het Franse (*huile de*) *schiste* (volgens de taalkundigen I. TEIRLINCK en M. VAN NIEROP).

- Een volkse aanpassing van de Duitse eigennaam *Zistersdorf*, een Oostenrijkse plaats waar al vroeg aardolie gewonnen werd.

Voor en *tegen* beide veronderstellingen pleiten een aantal elementen, zodat ik me toen niet heb willen uitspreken in de een of andere zin. Van een trouw lezer van deze rubriek, dhr. VAN DE PUTTE uit Gent, ontving ik nu aan brief waarin hij de volkse verklaring als fantasie van mijn zegsman, dhr. DE LILLE uit Maldegem, bestempelt en opteert voor de afleiding uit het Frans. Tegen die laatste mogelijkheid had ik enige reserve uitgesproken, vooral wegens het feit dat het dialektwoord *siester* op het einde een onoorspronkelijke r vertoont.

Dhr. VAN DE PUTTE meent dat die -r gewoon een genitief -r is zoals in Edammer kaas, Dortmunder bier, enz. Hij ziet dan ook geen enkele moeilijkheid om *siester* als een vernederlandste vorm van het Franse *schiste* te beschouwen.

Ik dank onze getrouwe korrespondent voor zijn mededeling, en even dacht ik dat hij het bij het rechte eind had. Uiteindelijk kan ik zijn standpunt echter niet bijtreden omdat een dergelijke herkomst-r steeds bij een plaatsnaam gevoegd wordt (b.v. Edam, Dortmund, Hamburg, enz.), wat hier niet het geval is. Bovendien zijn me geen (andere) gevallen van een dergelijke herkomst-r in de Vlaamse dialecten bekend. Dat verschijnsel is Noordnederlands en vooral Duits.

2. MANESCHIJTER (= bromvlieg)

Dhr. A. MARTENS (De Pinte) vraagt naar de herkomst en de verspreiding van dit woord dat in heel het Land van Nevele blijkt voor te komen.

Allereerst een woordje over de verspreiding.

Blijkens de dialectwoordenboeken en een kleine rondvraag komt deze benaming enkel in het oosten van West-Vlaanderen en het westen van Oost-Vlaanderen (ook nog in Gent) voor. Verder in West-Vlaanderen gebruikt men vooral het woordtype (*ma*) *rulder*. In de oostelijkere delen van Oost-Vlaanderen komt *ronker* voor (1); dat is ook het geval in Zuid-Brabant (de streek om Brussel)(2). Het Antwerpse woord is *dol*.

Wat nu de herkomst van het op het eerste gezicht rare "Nevelse" woord betreft, die is vrij eenvoudig toe te lichten. De benaming slaat op een bekende en ook gevreesde eigenschap van het insect : het legt nl. bij voorkeur op vlees larven die achteraf dat vlees bederven. Die larven heten in Vlaanderen *maden* of (met wegval van -d- tussen twee klinkers) *maan* (3), vandaar de benaming *maneschijter*. De benaming heeft dus niets te maken met het hemellichaam !

Westvlaams *rulder* en oostelijker *ronker* slaan op het ronkend geluid dat het diertje maakt (dat was ook het geval met een "ronkend" insect dat hier reeds ter sprake kwam, nl. de meikever).

(1) A. JOOS, *Waasch Idioticon* (1900), blz. 539.

(2) P.J. CORNELISSEN-J.B. VERVLIET, *Antwerpsch Idioticon*, dl. I (1899), blz. 362.

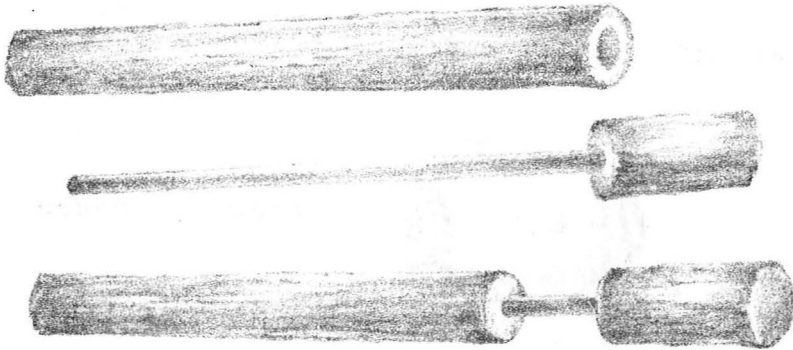
(3) Cfr. L.L. DE BO, *Westvlaamsch Idioticon*, (1873), blz. 579 : *maan* en *mane*.

3. KLAKKEBOSSE (= proppeschieter)

Dit woord bespreken we hier (weer op vraag van dhr. A. MARTENS) niet zozeer wegens zijn erg lokaal karakter - afgezien van enkele klinkerveranderingen in het tweede deel van de samenstelling is het zelfs ongeveer algemeen Zuidnederlands - maar omdat het samen met het voorwerp waarnaar het verwijst totaal dreigt te verdwijnen.

Een *klakkebosse* is, zoals de meeste lezers nog wel weten, een merkwaardig speeltuig uit de tijd toen de jeugd nog op haar eigen creativiteit een beroep moest doen om zich te vermaken.

Het bestaat uit twee houten onderdelen : een rechte pijp van + 25 cm lang en + 4 cm dik met een uitholling in de lengte van ongeveer 1 cm diameter en daarbij een "stamper" die juist past in de pijp en eindigt op een verdikking (zie tekening).

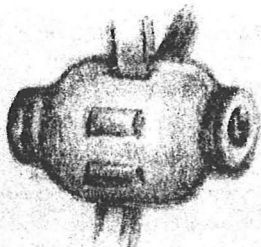

De pijp werd meestal uit vlierhout gemaakt, omdat het zachte merg van dat hout gemakkelijk in de lengte doorboord kon worden. De stamper was vervaardigd uit een hardere houtsoort. Met die twee onderdelen beschikten de kinderen over een vernuftig schiettuig. De projectielen waren gelukkig vrij onschuldig: een kleine hoeveelheid vlasvezels werd tot propjes gekauwd. Het afvuren gebeurde als volgt : een eerste propje werd met de stamper tot het uiteinde van de pijp gestampt, een tweede propje werd helemaal

vooraan in de pijp gestopt. Door dan met een forse ruk ook het tweede propje tot het uiteinde te stampen werd de lucht tussen beide proppen sterk samengedrukt totdat hierdoor de eerste prop uiteindelijk met een enorme kracht gelanceerd werd. Die lancering ging met een forse knal gepaard (ontsnapping van samengeperste lucht).

Waar komt nu de naam *klakkebosse* vandaan ?

Het tweede deel van de samenstelling, *bosse* (of *busse*), is verwant met *bus* en *buis* en wordt in West-Vlaanderen, Zeeland en het grootste deel van Oost-Vlaanderen (1) ook gebruikt voor de naaf van een (houten) wiel :

bosse of *busse*

Bosse/busse wordt ten onzent dus wel meer aangewend voor een in de lengte doorboorde klomp hout.

Het eerste element, *klakke-*, slaat op het geluid dat bij de lancering van de prop voortgebracht wordt. Eens te meer dus een voorbeeld van erg funktionele en beeldende naamgeving.

J. TAELDEMAN.

(1) Zie de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland*, afl. 3, kaart 6 (getekend door I. HABERMEHL).

+

+

+

1. VERSLAGEN

- Zondag 25 maart te Bachte-Maria-Leerne :
lezing door E.H. J. DE BROUWER over
De kerkelijke rechtspraak in onze ge-
westen van 1570 tot 1795

Met deze lezing heeft de spreker een voor de circa 35 aanwezigen praktisch onbekend maar boeiend aspekt van ons verleden op een levendige en aanschouwelijke wijze behandeld.

In een korte inleiding wees hij erop hoe vooral sedert de 13de eeuw Kerk en Staat in onze gewesten een hechte band gesmeed hebben, wat enerzijds leidde tot een sterke machtsconcentratie maar anderzijds ook heel wat spanningen tussen Kerk en Staat met zich gebracht heeft. Meer dan eens heeft de Kerk zich misbruikt gevoeld voor staatsdoeleinden, maar evenzeer heeft de Kerk haar macht grotendeels via de Staat kunnen handhaven.

Een levende illustratie van dat huwelijk tussen Kerk en Staat biedt ons de kerkelijke rechtspraak onder het Ancien Régime. Hierbij kwamen beide instanties tot de volgende "taakverdeling" : de Kerk spoorde de godsdienstige misdrijven op en bepaalde de straffen, de Staat voerde de straffen uit (= inkwisitie). Dat het daarbij wel eens tot wrijvingen kwam tussen kerkelijke en burgerlijke magistraten over bepaalde bevoegdheden behoeft wel geen betoog. Soms werd daarin tussenbeide gekomen

door de regerende vorst : onder Aelbracht en Isabella ten voordele van de Kerk, onder Jozef II ten voordele van de burgerlijke rechtbanken.

Hoe funktioneerde nu het gerechtelijk apparaat van de Kerk onder de Spaanse en de Oostenrijkse overheersing ?

- Een eerste schakel bij het opsporen van godsdienstige misdrijven vormde de pastoor van de parochie; zijn bevindingen legde hij in drie soorten van dokumenten vast :

1. het Liber Status Animarum (Boek over de toestand van de zielen), dat hij geregeld moest overleggen aan de inspekterende hogere geestelijkheid;
2. het Testimonium Vitae, een certificaat dat bij verhuizing afgeleverd werd en waarop aantekeningen gemaakt waren over het godsdienstig gedrag van de betrokken perso(o)n(en);
3. bovendien werd met Pasen boekgehouden van al wie zijn Paesplicht (niet) vervulde.

- Werd nu een godsdienstig "misdrijf" vastgesteld, dan trad de kerkelijke rechtbank of Officialiteit in werking (in onze gewesten waren er vier officialiteiten : Gent, Antwerpen, Mechelen, Brussel). Dat gebeurde in drie fazen :

1. Onderzoek met ondervraging (waarbij niet zelden tot foltering overgegaan werd)
2. Rechtspraak
3. Strafbepaling.

Vervolgens gaf E.H. DE BROUWER een overzicht van wat in de 17de eeuw zoal als godsdienstig vergrijp beschouwd werd :

- bijgelovige praktijken
- nalatigheid i.v.m. zondagheiliging (die bovendien ook op 44 feestdagen bestond, dus in totaal 100 op 365 dagen - begrijpelijk dat hiertegen op de duur enorm verzet rees, vooral vanwege boeren, mulders, brouwers en herbergiers)
- nalatigheid i.v.m. heiliging van de boetijd (Vasten en Advent)
- godslastering en ontwijding van heilige zaken
- seksuele en huwelijksmisdrijven (o.a. verleiding, uitstel van trouwbelofte, ontkenning van vaderschap, schaking, feitelijk huwelijk, echtscheiding, ongeldig huwelijk, overspel, bloedschande, enz.).

Als koerante straffen vermeldde de spreker :

- geseling
- galeiwerk
- verbanning uit bisdom
- aan de schandpaal zetten
- openbaar vergiffenis vragen e.a. vernerderende straffen
- gevangenis
- geestelijke straffen (ekskommunikatie, bedevaarten, vasten, gebeden en kruisweg...)
- geldboete.

In de bestraffing is een evolutie merkbaar : geleidelijk verdwanen de

zwaarste lijfelijke en vernederende straffen. De wetgeving bleef streng, maar de bestraffing werd steeds milder.

E.H. DE BROUWER besloot zijn boeiende lezing met de lektuur van een paar godsdienstige processen uit onze streek. Daarna volgde nog een vrij lang debat tussen de onderlegde spreker en de geïnteresseerde toehoorders.

- Zondag 29 maart : Recital op het Lovaert-orgel te Poesele door Kamiel D'HOOGHE, met inleiding door Gh. POTVLIEGHE

Voor onze eerste namiddag van de muziek, tevens een late maar verdiende hulde aan de Nevelse orgelbouwende familie LOVAERT, mochten wij in alle opzichten boffen :

- een van de meest befaamde orgelisten aan het klavier : Kamiel D'HOOGHE
- een deskundig kommentator, dhr. Gh. POTVLIEGHE, die vooraf de betekenis van de Lovaerts voor de Vlaamse orgelbouwkunst toelichtte en een oproep lanceerde om de verwaarloosde scheppingen van de Nevelse kunstenaar zo doeltreffend mogelijk te restaureren
- een prachtig, in zijn soberheid charmierend instrument
- een goeie organisatie, vooral dankzij dhr. A. MESTDAGH uit Poesele
- een massa geestdriftige muziekliefhebbers.

In die omstandigheden voelde dhr. D'HOOGHE zich echt gestimuleerd om een pareltje van een recital weg te geven. Technisch was het tot in de puntjes ver-

zorgd en via een perfekt aan het instrument en de omstandigheden aangepast repertorium (zie bijlage) wist hij meesterlijk in te spelen op het artistieke gevoel van de aanwezigen. Kenners en leken waren het roerend eens dat Kamiel D'HOOGHE ons op een waar festijn vergast heeft dat nog moeilijk overtroffen kan worden. De overtuiging die hem tebeurt viel was dan ook oververdiend. In het Land van Nevele blijft zijn naam verbonden met subliem kunstenaarschap, dat hij in de omgang koppelt aan vele schoonmenselijke kwaliteiten.

Bijlage : Repertorium - Orgelrecital

1. P.-J. Van Belle :
 - Allemande vivace in C-groot
 - S-groot
 - Air in C-groot
 - B-groot
 - Giga in C-grootuit een ongepubliceerd muziekboekje van 1743-1748.
2. M. van den Gheyn (18de eeuw) :
"Morceau fugué" in C-klein
3. Ch.-J. van Helmont (18de eeuw) :
"Fuge Quinta" in C-klein
4. L.-N. Clérembault (1776-1849) :
"Basse et dessus de trompettes"
5. J. Lemmens (19de eeuw) :
Twee preludes uit : "Vingt pré-ludes diatoniques"
6. O. Van Durme (19de eeuw) :
"Musette pour Noël" uit
"Oeuvres pour orgue" (vol. I)

7. E. Tinel (19de eeuw)
"Andante"

8. Anoniem uit de 18de eeuw :
"Trompet et Cornet"

+

+

+

EEN LOVAERT-FONDS ?

Op het prachtige Lovaert-recital van 29 maart 1973 werd aan onze vereniging voorgesteld om een Lovaert-fonds op te richten ter bescherming van het kostbare oeuvre van de Nevelse orgelbouwers, dat overal in verval is geraakt. Op de eerste plaats zou daarbij het merkwaardige orgel van Poesele aan bod komen.

De initiatiefnemer wenst voorlopig onbekend te blijven. Zijn concreet voorstel komt op het volgende neer : "bekostigen van de rekonstruktie van de verdwenen doublette + restauratie van de viola di gamba van het Poesele orgel, kostprijs 35.000 F., indien ook van andere zijden iets wordt ondernomen voor de redding van dit historisch monument."

Twee personen hebben intussen ook al een gift voor een eventueel op te richten Lovaert-fonds beloofd. Onze vereniging zou de uitbouw van dat initiatief graag op zich nemen; vooraf wil zij echter weten of er van "andere zijden" - vooral onze leden en de lokale overheid - inderdaad voldoende belangstelling en

medewerking zal zijn. Mogen wij de belangstellenden vragen ons zo spoedig mogelijk hun mening hieromtrent te laten kennen? Een kort briefje of ander contact met de voorzitter of de redactie volstaat. In onze statuten hebben wij als aktiepunt bescherming van ons kunstpatrimonium ingeschreven; laten wij het niet bij woorden houden, maar ook tot de daad overgaan!

J. TAELEMAN.

2. BOEKENNIEUWS

- Begin juni verscheen het werkje *Nevele in oude prentkaarten* (Zaltbommel, Europeesche Bibliotheek). Het bevat 38 met zorg gekozen prentkaarten uit de jaren 1889-1912. O.a. de kerk, de straten en pleinen, openbare vervoermiddelen, brouwerijen, bakkerijen, haarplukkerij, molens e.a. merkwaardige gebouwen, de verschillende maatschappijen uit die tijd en ten slotte C. Buysse en de gezusters Loveling zijn erin terug te vinden. Het is samengesteld door A. JANSSENS met medewerking van J. TAELEMAN.

Gegadigden kunnen dit enig document bekomen tegen 245 F. bij A. JANSSENS, Nevele (P.R. 28.88.09).

- In het Jaarboek van de Kunst- en Oudheidkundige Kring van Deinze (1972) publiceerde ondervoorzitter Z.E.H. F. MICHEM een lijvige studie over "*Vinkt - Kerk en Parochie*" (100 blz.). Zij bevat een geschiedenis van het kerkgebouw, de bedienaars, kerkmeubilair, enz. Deze degelijke en mooi geïllustreerde studie is apart te

verkrijgen bij de auteur F. MICHEM (Heerdweg 13, Vinkt), door storting van 100 F. op P.R. 422.752.

- Enkele weken geleden verscheen ook het *Renaat de Rudder-gedenkboek* (Tielt, Lannoo, 1973, 112 blz.). Dit merkwaardig boek, een hulde aan de Landegemse pionier van de frontbeweging tijdens de 1ste wereldoorlog, is een initiatief van het Renaat de Rudderkomitee (o.l.v. dhr. O. MORTIER) naar aanleiding van de 75ste geboorteverjaardag van Renaat de Rudder. Het werd samengesteld door Jef MATON en medelid Solange DE KEYSER.

Naast een korte levensschets vinden wij er een uitvoerig relaas over de Rudders leven en dood aan het front en de hulde en de smaad die hem en andere fronthelden achteraf tebeurt vielen. Er zijn ook talrijke unieke foto's van het frontgebeuren in opgenomen. Een kostbaar dokument dat verkregen kan worden door overschrijving of storting van 200 F. op rekening nr. 447-3852071-29 voor R. De Rudderkomitee V.Z.W. 9850 Nevele.

- Op initiatief van de Rotaryclub-Tielt schreef dhr. P. VANDEPITTE een rijk geïllustreerd werkje "*Tielt en de Molenlandroute*", een historisch-toeristische verkenning van Tielt en omgeving (o.a. het westen van ons werkgebied). Het bevat 130 blz. tekst + foto's + kaarten. Bestelling door overschrijving van 105 F. op postrekening van Kredietbank te Tielt voor rekening van Jeugdboekhandel MODERNA te Tielt (bankrekening 467-9103951-06).

- Ook *Appeltjes van het Meetjesland* 23 (1972) is uit. Het bevat o.a. de bekroonde bijdrage van medelid Luk STOCKMAN "*De brieven van Assenede en de Vier Ambachten*" (blz. 5-126). Van W. STEEGHERS verscheen daarin ook een korte bijdrage over priester-dichter Basiel De Craene (blz. 201-207). Te verkrijgen door overschrijving van 250 F. op rekening 60.40.56 van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, p.a. Gentstraat 13, Lembeke.

I N H O U D

J. TAELEMAN, Museum "Rietgaveer- stede" te Nevele 10 jaar "oud"	70
F. MICHEM, Enkele oude hoeven te Vinkt	73
A. MARTENS, Dorpsgebeurtenissen uit vroeger eeuwen.	76
R. VAN DEN ABEELE, Zeveren.	85
J. VAN DE CASTEELE, Adele Charlotte Fobe (naschrift).	86
J. LUYSSAERT, Elk lid zijn naam (V) .	89
J. TAELEMAN, Naar een groot Vlaams dialektwoordenboek. Een oproep tot medewerking.	92
A. JANSSENS, Zanten uit Nevele (IV) .	97
J. TAELEMAN, Bomboare (IV)	102
KRONIEK - 1. Verslagen.	107
2. Boekennieuws	113

HEEMKUNDIGE KRING "HET LAND VAN NEVELE"

- Voorzitter : J. LUYSSAERT
Poeldendries 11
9840 Landegem
- Ondervoorzitter : F. MICHEM
Heerdweg 13
9806 Vinkt
- Sekretaris-
Penningmeester : G. SCHAECK
Vosselarestraat 16
9840 Landegem
P.R. 62.79.81
- Archivaris : J. VANDEVELDE
Stationstraat 113
9840 Landegem
- Redaktie-
sekretaris : J. TAELEMAN
Muizendale 10
9840 Landegem
- Bestuursleden : A. BAUWENS - Meigem
I. BUYSSE - Poeke
G. DE ROO - Lotenhulle
P. DE MEYER - Lotenhulle
A. JANSSENS - Nevele
R. LEENKNECHT - Hansbeke
A. MARTENS - De Pinte
M. MICHIELS - Vosselare
- Verantwoordelijke uitgever : J. TAELEMAN
Muizendale 10
9840 Landegem